

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

Ročník IX.

Září 1926.

Čís. 1.

O B S A H :

Dr. František Brzobohatý a Opavský Besedník. (Dr. Ant. Glos.) — Pováha záhorského sedláka. (Jos. Jakeš.) — Účty obce hranické z roku 1622. (Oto Brdečka.) — Záhorská svatba. (Dr. Fr. Příkryl.) — Verbuňk a chytačka v Bystřici p. Host. (Julius Sobr.) — Z mých národopisných záznamů. (Sova Otto.) — Z památek městského muzea v Hranicích. (Jos. Sindel.) — Kousek historie města Lipníka. (B. Dušek.) — Pamětní kniha obecní a návod k jejímu vedení. (J. Mráček.) — Pod fěrtúškem. (Ant. Schnal.) — Jak jeden Valach přišel jako pán z Vídně. (H. Špunar.) — Ze zápisů požárních. — Pověst o kamenu v Bečvě u Hranic. (S. H. Kunovická.) — Staré pohřebiště sebevrahů. (Fr. Rozsypal.) — Drobné zprávy. (Rozčítadla z Pavlovic.) — O ohnivém psu. (Z Veselíčka.) — Z humoru našeho lidu. (J. B.)

IX. ročník »Záhorské Kroniky« vychází $\frac{1}{4}$ letně (září, prosinec 1926, březen, červen 1927) v sešitech o 32 str. a 4 str. obálky. **Předplatné ročně 10 Kč do 1. ledna 1927 sníženo, po 1. lednu 1927 předplácí se 11 Kč. Jednotlivá čísla po 2 Kč 50 h. Placení děje se jediné slož. listy pobočného šekového úřadu v Brně na účet čís. 100.630. — Adresa na všechny zásilky: Časopis »Záhorská Kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B. Vydavatel, majitel a redaktor: Antonín Fröhlich, učitel v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.**

Z REDAKCE A ADMINISTRACE.

Vlastivědný sborník náš »Záhorská Kronika« nastupuje letos devátý rok své pouti po Záhoří a Pobečví. Zavítá i k mnohým, kdož jsou rodáky těchto krajů, anebo po dlouhý čas v nich žili a kteří rádi na ně vzpomínají; nechť přijmou jej laskavě jako hlas rodného koutu, jeho přítomnosti i minulosti, a pomohou nám obsahem i rozsahem jej obohatit. Uvádějice na mysl svůj cíl, nemůžeme než opakovatí vystižná slova univ. profesora dra Jos. Šimáka v bratrském vlastivědném časopise »Od Ještěda k Troskám«: »Jdeme s láskou k zemi a lidu a s dobrou vůlí ke všem. Rádi soustředíme ve svém kruhu všechny, kdož touží poznati minulost domova v jímavém šeru jejího bohatství a síly, i přítomnost v jejích snahách, kdo si žádá proniknouti k prostému srdci a svérázné duši našeho lidu, pochopiti a zamilovati si, co prožil a protrpěl, ale také co vykonal a vytvořil; i díla těch, kdož byli před námi a svou obětavostí, píli a přičiněním připravovali vyšší a lepší budoucnost pokolením příštím, i těch, kdož přejali z rukou jejich první počátky a jdou mezi námi.«

Prosíme o hojně příspěvky vlastivědné, aby zájem o důkladný výzkum Záhoří a Pobečví byl co největší. Rádi otiskneme z každé obce »Drobné zprávy« kulturní z dřívějšíka i dneška, prosíme proto za účinnou podporu. Neopomeňte nám podat zprávy o archeologických nálezech!

Náš časopis byl přijat velmi příznivě kritikou a čekáme, že práce dosavadních i nových přispívatelů jej dále zdokonalí. Do škol zasíláme určitý počet výtisků. Nestací-li, žádejte dalších, čísla přebytečná vraťte a oznamte do 10. září přesný počet odběratelů, abychom mohli určití náklad. Čím více bude odběratelů, tím více bude možno zvelebovatí sborník. Prosíme správy škol, učitele třídní i všechny naše příznivce, aby vše doporučili odebrání časopisu. — Z důvodů finančních nebylo možno ještě ani letos vydávat časopis měsíčně.

Kdo si prvé číslo ponechá, je považován za odběratele. — Zásilky, z nichž nějaký počet výtisků je vzat, nutno frankovati.

Zasílání příspěvků, knih a časopisů, jakož i veškeré jiné zprávy, řiďte na adresu: Časopis »Záhorská Kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Podporujte sborník, který je vydáván z lásky k věci!

ZÁHORSKÁ KRONIKA.

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK ZÁHOŘÍ A POBEČVÍ.
VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOL. ÚJEZDĚ U LIPNÍKA N. B.

Ročník IX.

Září 1926.

Číslo 1.

Dr. Antonín Glos:

Dr. František Brzobohatý a Opavský Besedník.

V letech šedesátých minulého století bylo jméno dra Františka Brzobohatého v tehdejších kruzích literárních velmi známo a mělo dobrý zvuk. Také jeho pseudonym Smil-Kyselka, Kyselka-Slanovodský, byl znám. Dr. Brzobohatý František narodil se v Luhačovicích a odtud pseudonym.

Dlouhá léta působil v Lipníku n. B., kde byl vůdcem českého lidu v dobách, kdy správa věcí veřejných ovládána byla menšinou německou. O činnosti dra Františka Brzobohatého,

Dr. František Brzobohatý.

zejména jeho činnosti literární, pojednal nejpodrobněji univerzitní profesor dr. Milošlav Hýsek v Literární Moravě a také v Časopise Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, roč. XXIX., v článku »Paběrky z dějin moravského písemnictví«. Dr. Hýsek připravuje na podkladě některých dochovaných památek podrobnější vyličení činnosti dra Brzobohatého a také se chystá práce o jeho účasti na vytvoření českého a slovanského těsnopisu. Zajímavé by byly zajisté i vzpomínky na politickou činnost dra Brzobohatého v Lipníku n. B., kterou rozvíjel i s drem Františkem Šromotou, vynikajícím politikem moravským, ač sám nebyl rozeným politikem. Fr. Brzobohatý dal se zapsati 28./X. 1859 na fakultě filosofické ve Vídni. Tam poslouchal mimo jiné předměty slávistu Miklošiče a A. V. Šemberu o českém slohu a dějinách české literatury. A. V. Šembera působil jako buditel v Brně a Olomouci.

František Brzobohatý byl i spoluredaktorem psaného časopisu »Blaník«, vydávaného společensko-vlasteneckým spolkem Blaník, úzkým studentským kruhem. Již v »Blaníku« ukazovalo se spisovatelské nadání Brzobohatého, zejména humoristické. Sbírká »Hořčice a křen« obsahuje nejlepší jeho práce překypujícího humoru.

František Brzobohatý všeel záhy ve styk i se Slezskem. Tu odumírala i vlivem rakouských úřadů česká větev, osídlená hlavně na venkově. Rakouské úřady dekretovaly roku 1851 tajnými výnosy, na konferenci slezského místodržitele v ministerstvu domluvenými, že český jazyk ve Slezsku není jazykem zemským. Znaly jen nářečí a to prý se do úřadů nehodí.

Roku 1848 vyšlehl sice působením několika uvědomělých inteligentů i ve Slezsku, zejména na Opavsku, plamínek národního uvědomění, ale doba reakční záhy jej udusila.

Teprve za nové doby ústavní počala se i česká větev ve Slezsku hlásiti k životu, začalo se politicky mysliti a dovolávalo se i práv politických, zejména uznání jazykové rovnoprávnosti, i českých škol.

Roku 1861 začal profesor německého opavského gymnasia Antonín Vašek, otec básníka Petra Bezruče, vydávati první český časopis, z prvu nepolitický, od r. 1863 politický, zvaný »Opavský Besedník«. (Podrobnější zprávy v Památníku českého gymnasia v Opavě 1923, v obsáhlém článku dra Ant. Glosa »Z dějin českého gymnasia v Opavě« a ve spise »Ostrá Hůrka«, článek dra Ant. Glosa »Z dob prvních českých táborů ve Slezsku«).

»Opavský Besedník« byl vřele uvítán i na Moravě, v Čechách, v území pruských Moravců i mezi českým studentstvem ve Vídni, hlavně z Moravy. »Opavský Besedník« má hojně zpráv ze severovýchodní Moravy. (Z Místku, Hranic, Lipníka, od Radhoště atd.) Neruda pochválil pěkný obsah listu.

Za tehdejší nepřízně rakouské vlády byl to odvážný pokus, vydávati český list ve Slezsku; bylo málo schopných síl.

Moravan, rodák luhačovský, Fr. Brzobohatý, všiml si probouzejícího se ruchu ve Slezsku, přihlásil se nejen za odběratele listu a získal i další, ale zvláštním dopisem Antonínu Vaškovi pozdravil první český list ve Slezsku a nabídl se přispívati i články a básněmi. Nacionální nadutost, projevovaná opovrživým přezíráním českého lidu ve Slezsku, kterou poznal u opavských německých studentů, pohnula jej, pomáhati Vaškovi v těžkém úkolu.

Jak Brzobohatý sledoval se zájmem probouzející se ruch národní na Moravě i ve Slezsku, tomu nasvědčuje, že jméno jeho najdeme i v olomoucké »Hvězdě«, časopise beletristickém; začal jej roku 1859 vydávati profesor Václav Žirovnický. Byl to zase první pokus o český beletristický list v Olomouci, po nezdařeném pokusu učitele a starosty Ant. Bedř. Schenka, skončivšího sebevraždou 2. března 1855 v Náměšti u Olomouce (vydával časopis »Moravský vykladatel«, dosti chatrný, již před rokem 1848.)

Ve »Hvězdě« kreslí Brzobohatý zajímavé lidopisné obrázky z moravského venkova, v nich a podobných jiných příspěvcích vystupujeme prvky moravské povídky, pěstované později se zdarem Stráneckou, Kosmákem, Preissovou, Mrštíky, Herbenem, Jahnem, Kaldou, Bystřinou a j.

»Opavský Besedník« měl příspěvky nejen ze Slezska, ale i z Moravy, Čech, území pruských Moravců a Vídně. Hojně dopisováno z venkova o besedách a jiných jevech společenských národního života. (Zajímavý je dopis o výletě, jež podnikl Vojta Náprstek do Rožnova a na Radhošť, o prvních besedách v Hranicích a p.)

Překvapuje četný kruh přispívatelů do časopisu, který byl řízen v duchu znamenitých »Národních Novin« Karla Havlíčka, skrovnou měrou známých i na Opavsku a Helcortových »Holomouckých Novin« s přílohou »Konstituční posel«. Neméně překvapuje pěkný i jadrný obsah dopisů, nepěstují se klepy neb polemiky, kterým nepřál redaktor Vašek.

František Brzobohatý přispěl do »Opavského Besedníku« rozmarnými básničkami*, zvláště pak článkem o moravském básníku Alši Balcárkovi, který skončil smrtí tragickou, jako vysokoškolský student. Aleš Balcárek, známý v letech 60tých pod jménem Slavomír Pustinský, strádal za studií nedostatkem a chorobou, vyznamenával se nadšeným, až precitlivělým duchem vlasteneckým a burcoval moravský lid svými básněmi zápalnými, s oblibou recitovanými i na velkých slavnostech národních.

* Humorná je hanácká báseň »Tatík a sen«.

Dr. Miloslav Hýsek ocenil v pěkném spisku Balcárkovu činnost a vylíčil podrobně jeho život i působení.

Článek Františka Brzobohatého (Kyselky Slanovodského), je cenným příspěvkem životopisným, neboť psal jej dobrý přítel Alše Balcárka.

Přátelé z »Blanika« vydali také redakci Brzobohatého Balcárkovy pozůstalé básně, ač ne úplně. (Článek Brzobohatého byl také otištěn v »Pozoru«, když památka Alše Balcárka byla oslavena a častěji bylo článku toho použito, když vzpomínáno Alše Balcárka.)

Do »Opavského Besedníka« přispěl Brzobohatý i článkem, který si všímá školských záležitostí.

»Opavský Besedník« obracel zvláště pozornost na zanedbané české školství ve Slezsku; kromě škol národních, do nichž soustavně vlivem školních úřadů i netečností českého lidu vkrádala se němčina, nebylo výše organizovaných škol českých. Hlavní školy (nynější školy občanské), střední školy a učitelské ústavy byly vesměs jen německé, »Opavský Besedník« domáhal se i takových českých škol za dobu svého vycházení (1861 až 1865) tak důrazně i tak přesvědčivě, že 12. září 1869 na velikém táboru na Ostré Hůrce poblíž Opavy, uspořádaném po vzoru táborů v Čechách, zejména památného tábora podřípského, dovolával se lid v resolucích českých škol. I úřady si tábora velmi povšimly, jak svědčí úřední zpráva opavského okresního hejtmána Liebischera, dodaná ministerstvu vnitra.

Povšimnuly si tábora, aby tím urputněji prováděly nátlak; škol nezřizovaly a jen svépomocí po zřízení kulturně-školského spolku Matice Opavská (1877) zjednána poněmžhu náprava. (1882 zřízena česká škola národní a 1883 české soukromé gymnasium v Opavě.)

Dr. Brzobohatý přispěl do »Opavsk. Besedníku« článkem »Pravdivý popis zkoušky pro hlavní školu, kterouž jsem odbýval dne 13. října 1859 na učitel. ústavě u sv. Anny ve Vídni.« (Op. Bes. roč. II., č. 2, 4, 5.)

Zkoušku tu skutečně Brzobohatý složil dne 13. října 1859, jak prokazuje vysvědčení, a obdržel známku I. třídy s vyznamenáním; tak je článek i zajímavým vlastním životopisným příspěvkem. Dovídáme se, že Brzobohatého od studia v Praze odvracela daleká cesta, na kterou se mu nedostávalo peněz, odvraceli jej profesori gymnasia v Kroměříži, i slib příznivce, že mu ve Vídni zaopatří hodiny. Koupil si tedy v Uh. Hradišti za 3 zl. 42 kr. lístek a odjel na 1. října (1859) do Vídne. Měl vyučovatí asi desítiletého hochu soukromě v předmětech určených pro čtvrtou hlavní třídu, ale žádáno, aby napřed složil zkoušku pro hlavní školu. To se také stalo. (Školdozorcem dieces. byl kanovník Štöger. »Byl to hodný pán, tak právě v nejlepších letech a měl zlatý řetěz na krku«.)

Brzobohatý bál se jen, aby nemusel kreslit, neboť neuměl, jak rozmarně píše, více kreslit »než prasátko o třech nohách a rohatého komináře s žebříkem«. Následuje pak humorný popis zkoušky. Kandidáti nedovedli odpovědět ani na jednoduché otázky, takže z 19 jich 16 propadlo, ačkoliv to byli pouzí rození Němci.

Jádro článku bylo v konečné větě: »Vyplývá z tohoto naučení, že ani německá řeč nečiní sama sebou člověka moudrým, a pak též, že není ještě všechno výborné, co přichází z Vídně, kdo ví jest-li by obstál taktó zkoušený učitel, kdyby přišel do Opavy nebo do Olomouce a tam se chtěl dáti znova zkoušet? Možná, že by tam propadl i Váš ponížený sluha — Kyselka Slanovodský.« Humorně psaný článek byl výborným příspěvkem do »Opavského Besedníka«, který potíral v pravdě lidovými a jadrným způsobem v lidu zakořeněný a veřejnou správou živený názor, že jen školy německé jsou způsobilé vychovávatí mládež a že jen ten se uживí, kdo na německých školách se naučí německy. Byl v článku vyjádřen i očividný odpor proti Vídni, této macoše Slovanstva, jak nazývá Fr. Bedřich Ševčík v »Poslu« z Prahy 1870 Vídeň, kam česká mládež z Moravy zlákaná i nadějí, že se snadněji ve Vídni uживí, se obracela na studia vysokoškolská, aneb chodila do učení či do služby a propadala tam poněmčování aneb mravní zkáze, jak na to v povídkách ukazovala i Božena Němcová.* (Pokračování.)

Jos. Jakeš:

Povaha záhorského sedláka.

O Záhoří se říká, že jest to kraj zapadlý a obyvatelé jeho že jsou o mnoho pozadu proti jiným krajům naší vlasti. Uvážíme, pokud jest toto rčení pravdivé a pokud ne. Jedná se hlavně o sedláky, jako živel četný a silný hospodářský i mravně. Slovo sedlák pochází od »seděti«. Záhorský sedlák opravdu sedí na svém gruntu pevně, mnohý rod po celá staletí, jak se můžeme přesvědčiti v archívech a v některých obecních kronikách. Zřídka se stává na Záhoří, že by usedlost měnila majitele. Nanajvýš, když zemrou rodiče malých dětí, nebo rod vymře následkem bezdětnosti majitele. To jsou však případy řídké. Případů, že by sedlák prohýřil majetek po otcích zděděný, zrovna řekna není.

Chceme-li posuzovatí stav nynější, třeba se poohlédnouti do minulosti. Povím vám, jak Záhoří vypadalo před třiceti lety.

*) Pozn.: literární = spisovatelský, pseudonym = vymyšlené jméno přijaté spisovatelem, inteligent = vzdělanec, reakce = snaha dřívější stav politický opět zavést, zpátečnictví, polemika = spor, resoluce = rozhodnutí, projev.

Dlouhé úzké lány selské střídaly se s malými poličky chalupníků čili »dórafů«, jak jim vrozená selská pýcha říkala. Při každé vesnici nalezalo se obecní pastviště, zarostlé jehličkou a místy důkladně rozryté od svíní. Skot a brav všeho druhu postával a válel se na pastvišti, protože pásti se neměl na čem. Všude v poli táhly se podle cest pásy trnitého křoví a v nich zakrslé stromy. Silnic skoro nebylo. Všude vyježděné úvozy, plné bláta a louží. Když se jelo na trh s obilím do města, zapřáhaly se čtyři koně. Na návších a zahradách všude zapáchající louže. Hodně se tehdy ještě úhořilo. Doškové střechy kryly stavení sedláků i domkařů. Mokré, jílovité půdy dávaly málo užítku. Dost bývalo hladu a bídy. Kuče a kopaniny domkařů dávaly ještě mnohem méně užítku, než pozemky selské, založené před tisíci lety na polích hospodářsky mnohem příznivějších. Ne nadarmo se říká, že dle povahy půdy řídí se i povaha lidu. Povím vám, jak se v záhorském gruntě žilo před třiceti lety. Na snídani bylo obvykle zelí a zemáky, nebo zapražená polévka. O poledni polévka a nějaká kaše, občas koláče. Večer brambory s mlékem. Žili, jak jim stačilo. Byli při tom zdraví a silní. Masa pojedlo se málo. Na podzim zabíjeli se beraní a volci, v zimě vepří. Hospodář jedl s chasou z jedné mísy. Pacholci a dívky drželi se dlouho u jednoho hospodáře a posud to není vzácným úkazem.

Podívejme se, jak vypadá Záhoří dnes! Široké, dobře obdělávané lány selské střídají se s pečlivě obdělávanými poličky domkařů. Rozrytá pastviště dávno zmizela a místo nich jsou pěkná polička, nebo bujné louky. Biblické trní a hloží také kamsi zmizelo. Bílé silnice táhnou se jako pavučiny širým krajem. Netřeba již zapřahati čtyři koně. Bílé výstavné domy s červenými střechami vítají nás v každé vesničce. Blahobyt lidu nepoměrně vzrostl. Na zahradách vedle staletých štěpů ovocných vidíme druhy se vzácným ovocem. Návsi urovnané, louže zmizely, pole odvodněno a následkem toho zlepšeno tak, že dnes znamenitě rodí cukrovku. Ze všeho toho vidíme, že není možno nazývat Záhoří krajem zaostalým.

Vzpomínám maně na jednoho dědouška výminkáře. Měli velikou zahradu a na ní všechny druhy ovoce. Nikdy nás děti nezaháněl, když jsme po velikém větru sbírali ovoce. Ba naopak, zval nás, abychom přišli a míval pro nás jablka schovaná až do velikonoc. Tato vlastnost, štědrost, nevymizela posud na Záhoří. Děti chudých rodičů užijí dost ovoce i krajíců a koláčů od zámožných selek. Často celá rodina přijde na oběd za otcem, pracujícím u sedláka a nikdo na ně škaradě nehledí. Všeobecně jí hospodář to, co chasa a dělníci. To jest opravdová demokracie.

Aby ještě lépe vynikly dobré vlastnosti selského lidu na Záhoří, uvedu zajímavé příklady. Vrátil jsem se po velké válce a přišel do své rodné obce na návštěvu. Viděl jsem, jak dva

nedospělí chlapi pachtí se s pluhem na poli. Zavedl jsem s nimi rozhovor a zvěděl zajímavé věci. Otec padl v Jekatěrinburku, dědoušek je nemocen a maminka je zaměstnána doma. »Nemůžeme přece nechat naše díly ladem!« Znělo to tak samozřejmě z úst hochy dvanáctiletého, který oral a bratr asi desetiletý poháněl, procházeje volně při obracení koním pod břichem. — Jiný obrázek: Přišel jsem do domu selky vdovy, jejíž muž také padl v Rusku. Tři dcerky a jeden chlapec jí zůstali na památku. Děvčata chodila do měšťanky a nyní jsou z nich švarné hospodyňky. Chlapec rýsuje a valně se mu to nelíbí. Matka jej pohání: »Jen se cvič, tatínek si přál, abyste se vzdělali a tak to bude! Víš, jak byl moudrý a nesmíš dělati jeho jménu hanbu.« — Ještě jiný obrázek: V malé vesničce klade se kámen ke stavbě sokolovny. Lidé poklepávají kladívky a pronášejí přání. Přivádějí dědouška bělovlasého, který daroval pozemek na staveniště. Klepne si kladívkem, a povídá: »Na památku mému milému zeti, který padl jako hrdina na Sibiři!« Vytahuje z kapsy od vesty velkou bankovku a klade ji jako oběť na oltář vlasti. — Opět jiný obrázek: V obecním sezení jedná se o stavbu silnice do vzdálených polí. Činí se námitky, že náklad bude příliš veliký. Starosta, který se neumí velice rozhánět perem, ale rozum má na pravém místě, se dopálí a povídá: »Žádné řeči! My sedláci budeme zadarmo jezdit a vy dóraři budete zadarmo kopat a nebude to stát nic. Kamení máme dost.« Cesta jest hotova ku prospěchu všem. — A opět jiný obrázek: »Při volbách pokouší se člen volební komise ullehčiti svému svědomí a povídá: »Uděláme si to, jak budeme chtít, však jsme tady doma«. Druhý mu na to odpovídá: »Milý brachu, to nejde! Zákon je zákon a my jsme tu na to, abychom dělali podle zákona. Zákon dělali naši lidé a my jsme povinni poslouchati, jinak by nebyl žádný pořádek«.

Vytýká se často, že záhorský sedlák je příliš nedůvěřivý a uzavřený. Ano, ale jen k pánům a lidem neznámým. Kdo jest s ním znám a komu důvěřuje, nebude si jistě stěžovati. Také hostití dovede znamenitě. Vajíčka, koblihy, maso, buchty, vše se octne na stole pro člověka známého a milého.

Lidí studovaných, inteligentních, si váží, rád s nimi rozmlouvá a se přátelí. Také poměrně mnoho selských synů záhorských jde na studie a mnozí zaujímají vynikající místa.

Pravdu a právo jest schopen záhorský sedlák hájiti i nasazením vlastního krku. Tento pevný charakter pochází snad z doby, kdy náš Jiskra z Brandýsa seděl na Všehovicích.

Ani ziskuchtivost, která v letech válečných a poválečných zhyzdila povahu lidu, netkla se příliš záhorského sedláka. Měl-li jaké zisky, užil jich na zvelebení svého hospodářství a cenil si vždy více čistého jména, než nádhery, získané na úkor bídného lidu. Někdo vytýká záhorskému sedláku hrdost. Ta hrdost jest však oprávněna. On dovedl z mokřých, jílovitých polí vlastním

příčiněním učiniti žírné lány, zcelil si půdu, zvelebil hospodářství a může všim právem býti hrdým.

Kdyby měla naše republika samé takové občany, bylo by u nás dobře. Střídmí, poctiví a v práci vytrvalí občané doveďou i v poušti ráj vykouzlití.

Diváme-li se přede žněmi odněkud s návrší na Záhoří a vidíme ty lány vlnícího se obilí, čisté a výstavné vesničky v houšti ovocného stromoví, řekneme mimovolně: »Bud' vzdána čest záhorskému sedlákoví!«

Oto Brdečka:

Účty obce hranické z roku 1622.

Před patnácti lety nalezeny byly na hranické radnici mezi sežloutlými papíry skoro tři sta let staré doklady k tehdejšímu obecnímu hospodářství. Účty vedeny jsou dílem v rýnských, dílem v »tolarech širokých«. Tolar byla mince zavedená v Čechách pány Šliky, ražená v Jáchymově r. 1519. Později nazývali tolarom každou minci stříbrnou, která vážila více než lot (asi 15 gr). Tolar měl by tedy dnešní cenu asi 30 kor. (3 kor. předválečné) a dělil se na 30 stříbrných penízků — grošů.

Záhlavi účtů obce hranické počíná velice obsahlým povídáním, jak tenkrát u písařů bylo zvykem:

»Příjem a z něho vydání do počtu v letu 1622 zůstalo rýnských 15.018.

Příjem důchodův stálých obecních platův:

1. Z domů šenkovních ve městě	38 rýn.
2. « gruntův vybráno (10 gruntů)	40 « 12 gr.
3. Ze zahrad, valů a stodol	28 «
4. Z farářství (to bylo zvláštní předměstí)	5 «
5. « peněz špitálských	2 «
6. « desátků knížecích	5 « 25 gr.
7. « rol a kopanic	18 « 19 gr.
8. « lázní Teplic	4 « 20 gr.
9. « domu Adámkova	5 « 5 gr.
10. « jatek	10 « 20 gr.

Bylo by jednotvárné otiskovatí všechny položky, jak jich tehdejší písař postupně círátovým písmem zapisoval, proto uvedu jen některé zajímavosti, aby si čtenář srovnal tři sta let staré cifry s nynějšími.

»Nedoplatky, které zůstaly z toho roku činily 251 rýn.«

Z účtu je i zřejmo, která řemesla se v té době v Hranicích provozovala: Byli to: soukeníci, ševci, kožešníci, kováři, kotláři, krejčíři, barvíři plátna, zlatníci, koláři, sedláři, řezníci, pekaři, sládcí, zámečníci, nožíři, mečíři, pasíři, barvíři suken, soustruž-

níci, provazníci. Všichni platili do obecní pokladny po 4 groších

1. z krámů chlebových a slaných	16 rýn. 20 gr.
2. z mejšta a bran	63 « 15 «
3. z váhy obecní	56 « 3 «
4. z míst o jarmacích	12 « 2 «
5. z dříví a proutí	81 « 16 «
6. z rolí obecních	96 «
7. z burkrechtních (obnos sežraly myši)	
8. pokut od lidí vybráno	
(zvláštní způsob zaúčtování!!)	19 «
9. Sebráno jako sbírka od lidí	147 «
10. z dluhů (nečitelné)	50 « 4 «
11. z kontribucí	3 « 12 «
12. za kámen	3 « 12 «
13. Od vesnic panství helštýnského na lid vojanský	40 « 10 «
14. za dobytek z místa o trzích	33 « 13 «
15. Na mistra popravčího od sousedů z města a předměstí a od židů	19 « 4 «
16. Od Drahotuš a dědin k tomu přináležejících za tento rok přijato	15 « atd.

Pak následuje jakási nesrozumitelná rozvaha textovaná takto: Seznam důchodů stálých i běžných s dluhy v tomto na obec uvedenými napředpsaných i po předešlém počtu

16448 rýn. 15 gr.

Z toho schází na starších, písaři, kostelnících a mýtném hlásky 8 « 16 «

Zůstává mimo nadepsané scházení příjmů obec. i po předešl. počtu s reštantem 16439 rýn. 99 gr.

Druhý list účtů obsahuje záznamy z peněz sirotčích, které tenkrát obec opatrovala a burkrechtních.

Z účtů je také patrna povinnost, kterou měla hranická obec vůči své vrchnosti. Platilať čtyřikrát do roku

o sv. Jiří	97 rýn. 27 gr.
o sv. Janu	16 « 10 «
o sv. Václavovi	97 « 27 «
o sv. vánocích	4 « 24 «

Dále byla povinna platiti:

1. Na počty vrchnosti a pánům stavů rozdílných (obnosy nečitelný).

2. Za funt šafránu a funt pepře vrchnosti podle starožitnosti (obnos nečitelný).

3. Když páter Trachonius a jiní páni pátres k nám přijeli (obnos nečitelný).

4. Lidem vojanským za jídlo a nápoje.

V celém dalším odstavci vydání značně porušeném převládají vydání na pány pátres vůbec a pátera Trachonia zvlášť. Slušné položky jsou zde i pro pány starší obce, konšele a za

dříví a maso na faru, za vosk a papír na radhaus. Písaři městskému toho roku dáno 40 rýn. a platili mu i deputát a to:

za míru hrachu	20 rýn.
za míru žita	10 rýn.
za míru pohančené kaše	10 rýn.

Jelikož obec neměla tolik peněz, zůstala poctivě písaři dlužna a když mu příštího roku měli doplatiti rešt, účtovali mu již všechny ty míry laciněji: za míru žita jen 8 rýn., za míru pohanč. kaše 8 rýn. Místo hrachu dali mu réž, protože míra rži měla jen polovici ceny hrachu. Jaký to rozdíl mezi poměry tehdejšími a dnešními!

Rektorovi dáno služby i za kantora	20 rýn.
Zvoníkovi	5 rýn.
Varhaníkovi	3 rýn.
Kostelníkům dvěma po 28 groších	
Hodináři od Václava 1622 do Václava 1623	4 rýn.
Hodinář byl asi outrata, protože si vzal »voršus«	3 rýn. --
Vrátný za Horní branou	4 rýn. 20 g
Vrátný za Drahotušskou branou	4 « 20 «
Služebníci obecní dohromady	2 «
Pastýři dobytka kravského podle úmluvy	14 «
Poslu rychtářskému	8 «
Za opravu šatlavy	2 « 10 «
Místru poprávčímu	31 «
(tedy, o 11 rýn. více než rectorovi)	
Za opravu katovny	5 « 17 «
Koláři za opravu kar popravních	22 «

Pak následují položky s nečitelnými čísly, ale ukazují, že jsme měli tenkrát i vodovod a že náklad na školy činil 27 rýn. 6 gr. (Kat byl dražší ročně 4 rýn. 6 grošů). Chudinství stálo obec do roka jen 4 rýn. 15 gr. Za soldaty verbované platili 21 rýn. 30 gr. a za prach při střelení při paradách církevních i světských vydali za rok 24 rýn. 14 grošů.

Byly to těžké doby, když účty tyto byly skládány, ale ta pravá bída šla pevným krokem do naší vlasti teprve v letech následujících, když děsná vlna třicetileté vojny valila se do klidných životů našich měst a dědin. Za 22 let od této doby nebylo možno sehnati v celém městě pro raněné, přivezené od Olomouce, jež byla obléhána Švédy, 15 rýnských. Za tento obnos dostal již koupiti chalupu a za 40 rýn. veliký měšťanský dům. Láce jistě nebyla důsledkem blahobytu, ale naprosté nejistoty majetku. V celém městě bylo na konci třicetileté války jen 123 usedlých měšťanů (mimo podnájemníků) a všichni dohromady obdělávali sotva 68 mír polí, měli 9 koní, 58 krav a 63 ovce.

A do té zoufalé bída, hladu a nemoci, nepopsatelných strastí zapadá najednou zvěst, že ve Westfalích uzavřen mír. Teprve po něm nastává tu pravá bída a v moři jejím utápí se staré šlechtické rody hranické: Vlk Světlík z Krzesu, Směthovský z Lidkovic, Laryš z Načislavic

Dr. František Příkryl:

Záhorská svatba.

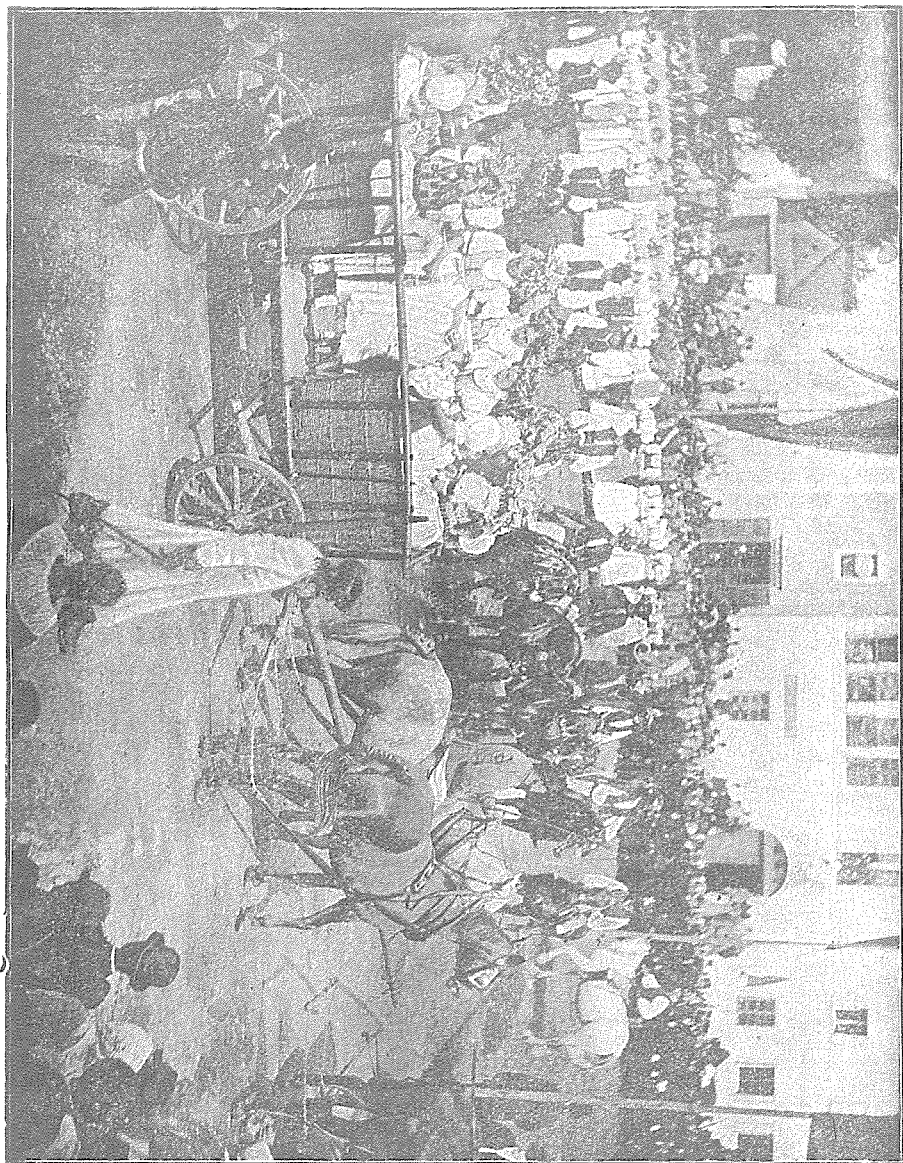
Zdavky slavivají se v úterý od nepaměti. V neděli před svatbou jde družba zvatí a říká: »Však věřím, pane hospodáři s manželkou vaší, že nám za zlé mítí nebudete, do vašeho přibytku, že jsme vstoupili. Nestalo se tak z naší vůle nebo chtění, ale z poručení ženicha a nevěsty. Vzkázala vám mladá nevěsta a ženich a já s poctivým kamarádem na místě jejich, abyste — dá-li Pán Bůh dočkat — v úterý přišli na jejich veselí a v chrámu Páně najítí se dali a odtud na malou chvílečku v jejich přibytku. Chtějí se vám za to zase odměniti, jest-li ne vám, tak vašim dítkám; jest-li ne vám, tak vašim přátelům; jest-li ne vašim přátelům, tedy modlitbou při mši sv., abyste všichni svatebního veselí účastni byli a malé děti pro koláčky poslali. Pochválen buď Ježíš Kristus.« — Na to šli družbové dále.

V úterý po zdavkách zasedlí hosté za stoly. V koutě nevěsta, po pravém boku družičky a po levém ženich a příbuzní. Než se nosila jídla na stůl, donesl družba mísu se žitem, v něm zastrčen byl stromeček rozmarýnový a u dveří jizby říkal:

Laskaví páni hosté a přátelé! Žádám vás, abyste se trochu utišili a řeč mou poslechli. Poněvadž Pán Bůh všemohoucí dnešního dne ty dvě osoby ve svaté svátosti stavu manželského spojiti ráčil, nemůžeme jich k jinému porovnatí, nežli k zrnu hořčičnému, které když vzroste, ač je nejmenší, bývá stromkem tak velikým, že ptactvo nebeské sem tam po něm poletuje a na něm hnízdí. Také i užitečné ovoce vydává. Tak i nastávající manželé buď v jednom, neb ve dvou letech krásného synečka neb dcerušku očekávají budou. Proto vás, svatebníci milí, prosím a žádám, abyste jim byli nápomocní na tuto kolibečku, aby nebyla žlutá, ani strakatá, ale aby měla zlaté kruhy, stříbrný povíják, aby sama zpívala a kolíbala, neboť mi pan ženich do ucha šepce, že se mu kolíbat nechce, učít že se nebude, ale sám že raději nějaký dárek věnuje. Vesele, muziko, vesele!« — Hudba hraje verš nějaké písně svatební, pak pokračuje ženich:

»Ty ctná, šlechetná panno nevěsto mladá, sedíš z jedné strany mezi družičkami, z druhé strany mezi matičkami, jako měsíček mezi hvězdičkami. Já však tě nemohu poznati, musím se na tě starších lidí přeptati. Vesele, muziko, vesele!« — Hudba hraje opět verš a družba pokračuje:

»Ty ctná nevěsto mladá, proč tak smutná sedíš, že se na mne, ani na můj zelený stromeček, vesele nehledíš? Zda-li se za mne stydíš? Nebo jak jsem já o tvém svatebním veselí uslyšel rozmlouvatí, jako počestný mládenec počal jsem se o tebe starati, co bych ti měl darovati. Umíníl jsem si takový stromeček ti darovati, jakého jsi jak živa neviděla a do své smrti viděti nebudeš. Vesele, muziko, vesele!« — Když zase hudebníci zanotovali verš, končil družba své říkání:

Viz s nevěstou
a družičkami na
národ. slavnosti
v Dřevohosticích
23. července
1893.

»Hosa, hosa, havránku, rozestupte se na stranu, rozestupte se šíře a šíře, ať já možu s tím zeleným stromečkem před nevěstu blíže! Rozstupte se! Lavice k stěnám, muži k ženám, mládenci k pannám a já bych šel ke své milé, ale ještě žádnou nemám, ale doufám, že se s ní kterouś chvílku shledám. Vesele, muziko, vesele!«

Když hudba dohrála, ozve se starší družička nevěstina a volá: »Tatičku, maměno, bratře, sestro, tetičko atd. podte nevěstě mastit kašu!«

Volaný přistoupí blíže nevěsty, před níž družba postavil mísu se rží a stromečkem rozmarýnovým, pronášejí nějaká případná přání a strkají do rží peníze stříbrné i zlaté. Potom družbové nosili pokrmy a starší při každém jídle pronášel následující říkání a při každém zahráli hudebníci verš nějaké písně.

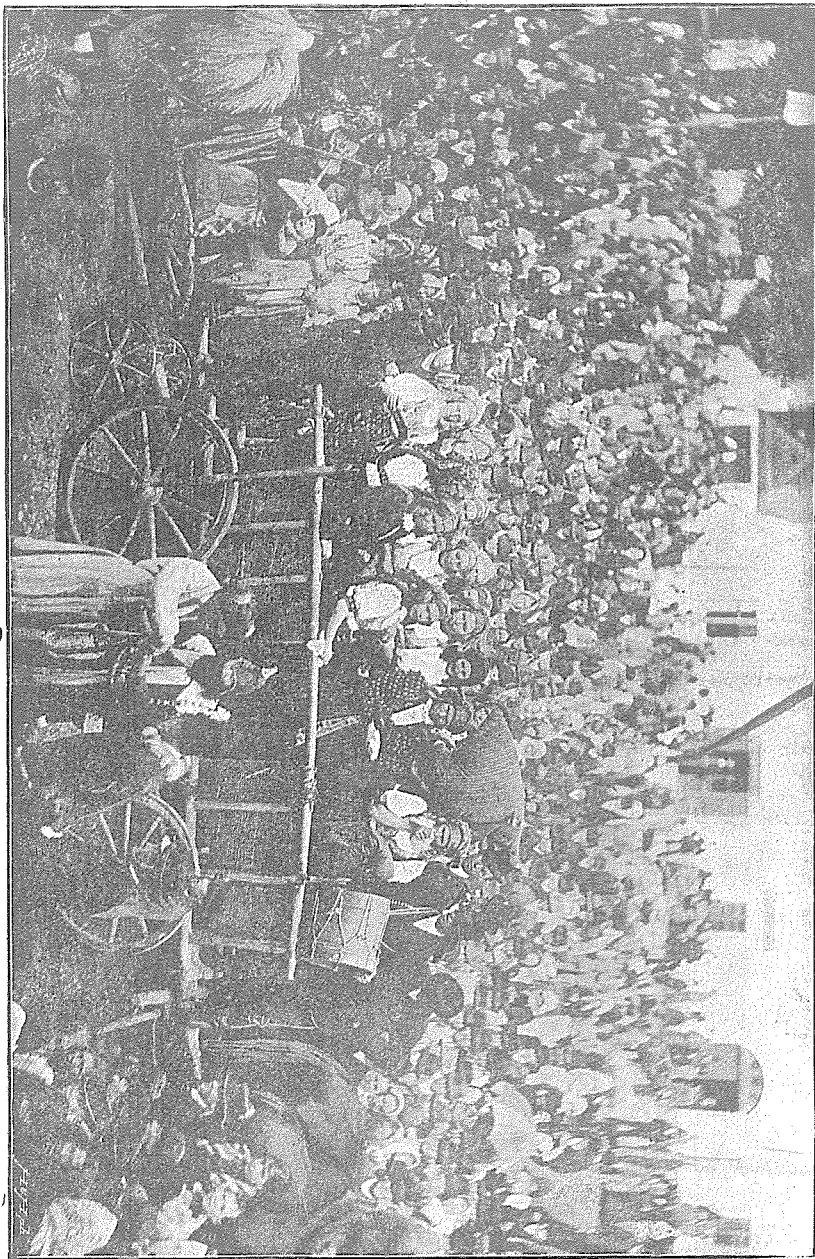
Při lukšové polívce říká: »Jest-li se vám líbí těchto Božích darů požívati, doufám, že jich nebude chybovati; nebo jak jsem o tomto svatebním veselí dosti malou zprávu dostal, do mlýna deset měřic žita jsem poslal. Mlýnář se mi počal vymlouvat, že mi to k té svatbě nemůže udělati. Já jsem ho za to velice prosil, že jsem celou mlénicu za ním obléztí musil. Vesele, muziko, vesele!« — Hudba hraje.

Nad hovězím masem: »Lesi se vám líbí těchto masitých pokrmů požívati, doufám a naději mám, že jich nebude chybovati; nebo jak jsem dost malou zprávu o tomto svatebním veselí dostal, hned jsem řezníka pro voly do Chrudíma poslal. Dovedl mě čtyři voly, dvě jalovice a posekal na drobné kuse, že naše kuchařky mají z čeho klást vrchovaté míse. Vesele, muziko, vesele!«

Nad omáčkou říká: »Naše kuchařky máčku vaří, Pán Bůh ví, lesi se jim podaří. Přeběhne-li po ní Valach s krbkami, tak bude ta máčka podařená. Veselé, muziko, vesele!«

Nad mísou krupice říká: »Lesi se vám líbí krupicu požívati, doufám, že vám jí nebude chybovati, neb jsem s ní mnoho prožil, než mi ji mlýnář nalamožil. Musel jsem tovaryšovi na pivo dáti, chtěl-li jsem ji přes žebírko naosívati. Měl jsem pacholka Juru a psa Ťulu. Když naše kuchařky počaly klást krupicu na mísu, strčil Ťula nohu do krupice a Jura křičel k živému Bohu, že Ťula táhne z krupice nohu. Vesele, muziko, vesele!«

Nad koláčem, v němž uprostřed rozmarýnový věneček zastrčen, říká: »Vesele, muziko, vesele! Ať se této ctné a šlechtné panně, mladé nevěstě čest a chvála děje i jejímu nejmilejšímu ženichovi! — Hosa, hosa, Havránku, rozstupte se chaso na stránku, rozstupte se šíře a šíře, ať já možu s tím zeleným stromečkem před mladou nevěstu blíže. Rozstupte se na dvě strany, ať já možu kráčet mezi vámi; kola k nápravám, orači ke kobylátám, řezníci k telatům, pacholci k děvčatům a vy formaní

jedte svou cestou, ať já možu kráčet před tu mladou nevěstu přímou cestou. Vesele, muziko, vesele!»

»Když jsem já šel přes vinohrady české, přišel jsem tam na soumeze slezské. Tak jsem dále pokračoval, až jsem přišel do města Krakova. U tohoto města musel jsem se zastavit, chca tobě mladá nevěsto o tomto dobrou zprávu podati: nebo je tam šestnáct bran měděných, dvacet věží stříbrných a čtyřicet ryneků samým mramorem vydlážděných. Vesele, muziko, vesele!«

Záhorská Kronika, roč. III. (1907). Pokrač.

Julius Šobr:

Verbuňk a chytačka v Bystřici p. Host.

Za Marie Teresie a za válek s Napoleonem, ba až do r. 1842, trvala vojenská služba až 14 roků, od toho roku až do r. 1868 osm let. Za tak dlouhou dobu přivykl si voják vojně tak, že ho jeho životní zaměstnání ani rodný kraj domů nikterak nelákal. Zůstal nejeden i po své vojenské povinnosti na vojně dále a sloužil znova, jak se říkalo. druhé ano i třetí »kapitulací«. Takový kapitulant požíval pak na vojně jistých úlev a přilepšení.

Do roku 1848 nebývalo řádných odvodů jako jsou teď. Tenkrát se chasa na vojnu verbovala nebo i chytávala. A jak se to verbovalo?

Úřady oznámily vrchnostem a ty zase fojtům obecním, kolik která obec má »postavití vojáků«. Vojáky bývali obyčejně jen ti, kteří se nemohli vyplatiti, nebo za sebe někoho jiného na vojnu poslati a zvláště pak ti, kteří měli u pana vrchního nebo fojta nějaký vroubek. Bohatší obce najímaly dobrovolníky za peníze. A když to někdy nešlo po dobrém, chodilo po zlém. Vojenské velitelství vyslalo za tím účelem do obce »verbuňk«, t. j. několik vojáků pěkně oblečených, častokrát i s muzikou. Ti chodili po městě, obyčejně na výroční trh, štrngali šavličkami a ostruhami, cinkali penězi v kapsách a ukazovali chase bílé dvacetníky, jichž mívali plné přehrsli. Někteří měli v ruce sklenice s kořalkou, výskali, popíjeli si a chase zavdávali. Bylo to neodolatelné. Ale kdo sáhl po dvacetníku nebo sklenici, chytil ho verbíř za ruku, postavil mu na hlavu vojenskou čepici a — už byl jejich. Pak dostal »na ruku« několik dvacetníků. Více jich dostal dobrovolník, jenž napřed si ujednal, zač by byl vojákem.

Obyčejnější než verbuňk byla ch y t a č k a. Před ní sešli se fojt s radními, aby se uradili, kdo se má chytout. Radili se dle toho, kde bylo v rodině více synkův, nebo kde nebylo majetku, aby rodina odebráním syna neutrpěla. Fojt vzal si pak dva neb tři pomocníky, přišel panský dráb, častokrát i někdo

od vojska, s holemi, provazy, pouty a obstoupili chalupu určitého chasníka. Neutekli-li, cítě, co se naň chystá, již dříve někam do hor, ukryl se teď někde pod nejspodnějším snopem ve stodole, zaryl se do sena na chlěvě anebo vtáhl pod koryto, odkud jenom silou mocí mohl býti vytažen. Chyceným dali na ruce pouita, provaz na nohy a bedlivě je střežli, aby neutekli. Naposled posadili je na vozy a vyzbrojení strážci zavezli je do města pod míru. Podařilo-li se některému s vozu přece utéci, po tom pátrali portáši dotud, až ho našli.

Chytačka pořádána byla obyčejně v den, kdy mládež při muzice vesele si tančila. Kolikráte však se stalo, že když nějaká cizí pání do hospody vešli, chasa v minutě okny ven a v nohy!

Verbování a chytačky přestaly zákonem ze dne 5. prosince r. 1868, kdy zavedena byla všeobecná branná povinnost. Dle ní všichni schopní občané byli zavázáni ke službě vojenské.

Z obecních účtů našeho města z roku 1796 lze poznati, jaké těžkosti mělo město se svými rekruty. Čteme tam tyto zajímavé položky:

2. března: Josefovi Pospíšilovi a za kost (stravu) fortovním (portášům), když Franca Ctibora přivedli — 30 kr.

Za pět másů piva těm fortovním — 30 kr.

Mikalovi a Pičkoví navraceno, co se Ctiborem a fortovními na cestě utratili — 36 kr.

Vrátnému za 7 másů piva, které Ctibor rekrut vypil 28 kr.

10. října: Přívarovi od vedení rekrutů do Holomouce 4 zl.

13. října: Jašečkovi, jak zverboval, za tři másy vína 48 kr., za rohlíky 6 kr., za svíčky v áreště 4 kr., za dvě sklinky, které Jašečka rozbil, 8 kr.

14. října: Jašečkovi a Ježkovi na kořalku a rohlíky 16 kr., židovi za kořalku, kterou ti dva rekruti vypili a nezaplatili, 30 kr, těm dvom rekrutom na večeri 12 kr.

15. října: Jašečkovi a Ježkovi na snídání 10 kr. — Pičkoví, jak Jašešku hledal, když se ztratil 4 kr.

Vrátnému zaplaceno za zdejší rekruty, co utratili 3 zl 27 kr.

Představeným v těch dnech rekrutírování za 12 másů piva 48 kr. — Hlásným, jak se rekrutírovalo, 16 kr.

16. října. Vrátnému, co Josef Ježek rekrut propil 43 kr.

V jiném roce: Za svíčky do laterní do árešta při rekrutírování 18 kr atd.

Starý jeden občan z Příkaz u Osíčka vypravoval mi, jak to u nich a i v jiných dědinách chodívalo při tom verbování: Ten fojt měl hrubý právo; odvedl, koho chtěl. Když bylo to verbování, třebas ovec nechoval, měl jich do rána plné chlív. Vojákem ostal enem ten, které se neměl zač veplatit.

Sova Otto:

Z mých národopisných záznamů.

Každá roční doba přináší dětem jiné radovánky a zábavy a tím současně před lety i různé, pěkruzné říkanky. Bohužel, že dnes jich téměř neslyšeti. Tak hoši mají největší radost z jara, když mohou dělati píšťalky. Při děláni píšťalek říkají různé říkanky a pěkně při nich je v taktu dle slabik otloukají. Uvádím níže některé z mých záznamů. Jsou vesměs z Blazic a Sovadiny. Snad říkají při otloukání i jiné říkanky, ale ty svým obsahem těžko sem, neb vůbec někam zařaditi, proto jich zatím neuvádím, a uvedu je později mezi různými říkankami.

1. V lese leží kláda,
na té kládě vrána,
až ta vrána slítne,
píšťalka se svlíkne.	Kulhavá mu uteče
a on za ní do pece.
Dost, dost, dost,
už je holá kost.
2. Otloukej se, píšťaličko
vrbová, vrbová,
nebudeš-li se otloukati,
budu na tě žalovati
knížeti pánu
a on ti dá ránu
až odletíš ke zlatému džbánu.
Až odletíš do Benátek,
tam ti dají pár telátek.
Jedno bílý, druhý hlusí
třetí sotva ocas nosí.
Nůž, nůž, nůž,
vrazím do tě nůž,
vrazím do tě kudličku,
vyrazím ti dušičku.	4. Oklepej se, husí píště,
pojede na pastviště
a s pastviště na kopec,
uhlídáš tam šest ovec
a sedmého berana
se zlatýma rohama.
Kdo ty rohy najde,
štyry míle zajde.
Štyry míle za Prahou,
za tou babou šmatlavou.
Šmatlavá mu utekla
a on za ní do pekla.
3. Otloukej se, píšťaličko,
pojede na hradisko
a s hradiska na kopec,
uhlídáme pět ovec
a šestého berana
se zlatýma rohama.
Kdo ty rohy najde,
štyry míle zajde.
Štyry míle za Prahou,
uhlídá tam kulhavou.	5. Nepojedu na robotu
až pojede Hřečka.
Kolečka mu vrzokají,
vezou na nich cvrčka.
Kdybch já byl ptáčkem,
chtěl bych býti špačkem.
Měl bych já svůj stromeček,
na něm pěkný domeček.
Přišla jedna jeptiška
od svatého Františka,
odvalila kámen,
seky, seky, amen.

Velikonocě, toť jsou svátky, jež přinášejí dětem nejvíce snad zábavy a na ně se také děti těší. A je to u nás tak zvaný »š m i g r u s t«. To chlapi mají opravdové ruční práce. Musí si

předem nachystati tatary. Ta pýcha, když měl šesterák nebo dokonce osmerák, místo obvyklého štyráka. Na ty už nestačí jejich umění, tu se musí obrátit o pomoc ke starším a ani z těch to každý nedovede. Šmigrustovat se začne hned odpoledne v neděli a v pondělí se pokračuje. Rodiče však vidí, že to není nejušlechtilější zábava a proto napomínají děti, aby v úterý hodili tatary na střechu, aby »neoprašivěli«. S těžkým srdcem se loučí s pěkným tateřem, ale málo naplat, vždyť by mohl od něho oprašivět. Jednou jsem viděl, jak jedna zamilovaná panna šlehla mládence tateřem s červenou pentličkou na konci. Samo sebou se rozumí, že i okem pěkně po něm šlehla, nebo »hodila«. To prý jí ho přičaruje. Pokud jsem seznal, co si neudělala při tom čarování správně, protože to nepůsobilo. Že při tom hraje nemalou úlohu malovaná vejce, jest samozřejmé, ale psát o nich by vyžadovalo samostatnou kapitolu. Já zaznamenávám jen některé říkanky, jež se říkávaly a místy snad dodnes říkají, když chodí děti šmigrustovat. Jdou bez výjimky z bohatých i chudých rodin po přízni a známých.

<p>1. Skázał tkadlec
kopu vajec
a kadlička
tři vajička,
jedno bílý,
dvě červený,
to je moje potěšení.
Skázał strýc
ještě víc.
Nedáte-li kopu vajec,
zaženu vám muža za pec
a pacholka do komína,
zaudí se jako sviňa,
a pohůnka do maštale,
aby česal dobře koně
a děvečku do koudele,
bude smrdět tři neděle.
(Blazice.)</p>	<p>2. Na tateřec, na tateřec,
jak nedáte kopu vajec,
zaženu vám dívku za pec
a pacholka do komína,
bude černý jako sviňa.
(Sovadina.)</p>
<p>3. Dejte vajičko malované,
nedáte-li malované,
dejte aspoň bílé,
slepička vám snese jiné.
(Šišma.)</p>	

Neméně zajímavé jsou říkanky, jež podkládají Záhoráci p t a č í m u z p ř e v u. Zaznamenávám jen některé, které jsem zvěděl, ale myslím, že jich bude zcela jistě mnohem více. Velice by mne těšilo, kdyby se v Záhorické kronice objevily články, které by mě celkem kusé, neúplné záznamy doplňovaly a rozmnožovaly i jiným směrem, takže by se stala Z. K. archivem, v němž by bylo sneseno vše a z více, ne-li všech obcí, co by se dalo po této stránce ještě vypátrat.) Korunkou by toho mohla být snad kniha »Rok na Záhoří...«

Pozn. redakce: Vitáme tento návrh, který také má Záhorická kronika na programu. Zaslajte redakci podobné příspěvky ze všech koutů Záhoří a Pobečví!

Když matka budí děti, tu jim pěkně vypráví, jak vlaštovka na štítě volá: »Stala, stala, devět políček oblitala a ty ještě spíš!« — Jindy opět vlaštovka švitoří: »Štýry vidly, štýry vidly a pátý kropáč.«

Kecek (chřástal) volá: »Kec, kec, spadlo děcko přes pec.«
Strnad napomíná chlapce, aby dbali na svůj zevněšek:
Kvete, kvete kvítí,
pod nosem ti svítí.«

Když jdou husy na pastvu, tož si »vykládají«:
Housata: »My jsme panenky, my jsme panenky!«
Stará husa k tomu: »Šak já jsem kdysi také byla!«
Houser dodává: »Ale už dávno!«

Jos. Šindel:

Z památek městského musea v Hranicích.

Po velkém požáru v Hranicích v roce 1921 přestavován byl následujícího roku dům na Žerotínově náměstí, který náleží nyní obchodníku Janu Peroutkovi. Starobylá tato budova zmizela zcela a ustoupila svému nástupci v moderní úpravě vnější i vnitřní. Neporušeny zůstaly jen rozsáhlé sklepy a prostorná místnost ve dvoře, snad dřívější »mazhaus«. Na vnější stěně této nalezen byl při bourání zazděný rozbitý náhrobní kámen panské rodiny »Žernovských«. Uložen je v museu podobně jako druhá lépe zachovaná pískovcová deska, jež byla v témž domě nalezena pod podlahou bývalého obchodu Svobodova. Ta věnována byla památce měšťana Matouše Daniela, jenž zemřel v roce 1597. Nápís na ní má toto znění: Letha Panie 1579 we cztvrtek po swatém Mataussi Evangelistu umrzel gest slowutny miesstenin Matauss Daniel v prawe werzie a tuto gest pochowan. (L. P. 1579 ve čtvrtek po svatém Matouši Evangelistovi umřel jest slowutný měšténin Matouš Daniel v pravé víře a tuto jest pochován.)

Zvláštní však je shoda okolností, že jak k rodu Žernovských, tak i k uvedenému Danielovi vztahují se dvě listiny dříve již museu hranickému věnované. Prvá je dlužní úpis města Hranic na 500 zlatých z r. 1620 panu Janovi Albrechtovi Žernovskému na Skaličce, druhá úředně potvrzený seznam pohledávek, jež měl zvěčnělý Daniel u svých dlužníků. Znění první je následující:

Dlužní úpis z r. 1620.

My Purkmistr a Rada i všeckna obec nynější i budoucí města H r a n i c z jistci a dlužníci dluhu dole psaného. Známó činíme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten anebo čtoucí slyšán bude, že jsme dlužní dluhu pravého a spravedlivého,

nám pravdivě a na pilnou potřebu naší půjčených peněz jmenovitě pět set zlatých, na minci dobré v tomto Markrabství Moravském obecně brané, za každý zlatý třicet groši a za každý groš sedm peněz bílých počítajíc, Urozenému a statečnému rytíři Janovi Albrechtovi Žiernovskému v Žiernovi a na domě v městě Olomouci, erbům a budoucím potomkům jeho i tomu každému, kdož by tento list z věřitelů našich napřed psaných dobrou a svobodnou vůlí měl, ten každý má a jmiti bude touž plnou moc a též plné právo, které ke všem věcem v tomto listu položeným a zapsaným jako oni sami věřitelé naší nahoře psaní beze všeho umenšení. Kteroužto sumu pět set zlatých na minci svrchu psané my jistíci a dlužníci napřed psaní máme a slibujeme naší dobrou čistou a křesťanskou víru věřitelům našim svrchu psaným zase dáti a v jich moc svou prací a nákladem do obydlí přinesouc úplně a dojísta položiti a zaplatiti a to konečně od datum zápisu tohoto v roce pořad zběhlém, totižto na den sv. Václava, když se psátí bude Léta tisícího šestistého dvacátého prvního i s úrokem obyčejným z tej sumy v tomto čase spravedlivě příšlým bez prodlení dalšího a beze všech nesnází, soudů, ortelů a všelikrakových odporností.

Pakližbychom toho, což se v tomto listu píše, neučinili a sumy jistiny nadepsané i s úrokem obyčejným na tenž jistý čas věřitelům našim často psaným nedali a nezaplatili, (čehož Bože uchovatí rač), tehdy dáváme věřitelům našim nadepsaným tímto zápisem našim plnou moc a právo, aby nás jistce a dlužníky nadepsané a ten dluh svůj upomínali a dotčeného dluhu svého i s škodami též jestližeby které pro nevčasné tej sumy položení a zaplacení se zběhly, na nás jistcích napřed psaných a na statcích našich dobývati a nás i statky naše v městech v městečkách i ve vsích hyndrovati a stavovati mohli, do moci dostavše držeti a z ní nepropouštěti dotud, dokavadžbychom tomu všemu, což se v tomto listu píše, dosti neučinili a toho nesplnili.

Proti čemuž my jistíci a dlužníci napřed psaní nikoliv býtí a na odpor tomu se postavovati nemáme a moci nebudeme žádným právem a obyčejem a všelikrakovým vymyšleným způsobem. Tomu na svědomí a jistotu toho všeho, což se v tomto listu píše, mý purkmistr a rada svrchu psaní města Hranic pačet naši městskou k tomuto listu a zápisu našemu vědomě a s jistotu vůlí naší přitisknouti jsme rozkázali.

Kteréhož jest datum v městě Hranicích v pondělí na den svatého Václava léta Páně tisícího šestistého dvacátého.

(Pokračování.)

B. Dušek:

Kousek historie města Lipníka.

(K přiloženému obrázku.)

31. března 1683 vytrhlo turecké vojsko v počtu 230.000 mužů s 300 děly od Drinopole pod velením Kara Mustafy přes Ráb k Vídni.

Až dosud polský král Jan Sobieski za uherského povstání všemi prostředky podporoval povstalce, nyní změnil na nátlak Innocence XI. politiku Habsburkům nepřátelskou a ve Varšavě učinil s císařem Leopoldem smlouvu, kterou se oba panovníci navzájem zavázali, že v případě obležení Vídně nebo Krakova od Turků, poskytnou si pomoc 40.000 mužů.

Když tedy Vídeň sevřena Turky, vypravil se Sobieski v srpnu 1683 dvěma proudy jí ku pomoci. Pěchota, s níž byl i sám král, táhla na Ratiboř, odkud přes Olomouc, Brno a Mikulov do Rakous. Jízda v počtu 16.000 mužů, kryjící levý bok armády pěší, pod Mikulášem Sienawským táhla z Krakova na Bílsko. Dne 19. srpna dorazila k Novému Jičínu, 20. srpna v poledne k Hranicím a téhož dne večer k Lipníku. Souvěké zprávy chválí vojsko pro jeho výtečnou kázeň, dobromyslnost a velkou zbožnost, naopak i vůdcové polského vojska jsou vděční za přátelské přijetí občanstvem městským i venkovským, snažili se po tehdejšímu způsobu vojenském městu se odměniti. Zdá se, že stalo se to na zpátečním pochodu armády polskoruské, že

na oseckou a hranickou bránu zavěšeny drahocenné, posvátné ikóny s obrazem sv. Mikuláše z Míry, patrona ruských vojsk, což znamenalo, že město na věčné časy bude chráněno od nepřátelského útoku ruskopolských vojsk.

O původní ikóně na hranické bráně není zpráv; malý obrázek na domě p. Hegra připomíná nám ji. Ikóna na bráně osecké s prodejem hradeb dostala se nepečlivostí tehdejší městské správy do rukou p. Julia Wernera a podařilo se dp. dru Fr. Příkrylovi ji ofotografovati. Snaha naše o zakoupení nebo darování tohoto obrazu pro vlast. mus. olom. nepotkala se s žádoucím výsledkem. Dovídám se poslední dobou, že ikóna byla prodána jakémus maďarskému magnátu do Uher.

Tak přicházejí města o své nejcennější památky, není-li v nich musea anebo člověka, jenž by si těchto věcí všimal.

Pamětní kniha obecní a návod k jejímu vedení*).

Napsal prof. J. Mráček, archivář a kronikář města Lipníka n. B.

Nabyl jsem přesvědčení, že je třeba našim obecním kronikářům podati několik rad a pokynů, jak vésti pamětní knihu. Byl jsem již několikráté žádán od mnohých kronikářů našeho okresu o radu, jak počínati si při vedení pamětní knihy. A pak také rozmluva o pamětní knize s p. redaktorem »Záhorské kroniky« v mínění tom mne utvrdila. Snad někteří z obecních kronikářů mají pro poučení knížku Markusovu »Pamětní kniha obecní«, jež vyšla jako 22. svazek Občanské knihovny, jiní jí nemají, aby aspoň podle ní se zařídili. Jiné pomůcky jsou jim většinou neznámé. Proto uposlechl jsem rady p. redaktora a uveřejňuji malý příspěvek o pamětní knize a nějaké rady a pokyny k jejímu vedení, jednak na základě svých zkušeností, jednak jak je podávají jiné pomůcky.**)

Všeobecné poznámky:

Pamětní knihy nejsou něco zcela nového. Bývaly již dříve zařizovány a vedeny, ale to dalo se jen ze soukromé péče, když zde byl člověk, který měl lásku a pochopení pro takovou věc. Jsou známy kroniky obecní, farní, školní spolkové i rodinné. Nové jest pouze to, že nyní dle zákona o pamětních knihách obecních ze dne 30. ledna 1920, Sb. z. a n. č. 80., je každá politická obec povinna založiti a vésti pamětní knihu obecní.

*) Okres. sbor osvětový v Lipníku svolá letos na podzim znovu obecní kronikáře z okresu lipenského a tento návod bude nám podkladem ku přednášce a k rozmluvě o vedení pamětních knih.

***) J. Kazimour, Návod k vedení pamětních knih. Péči čl. zemědělského musea v Praze. R. Šecka, Kronika obecní. Nákladem spisovatelovým v Chotěboři. Fr. Jech, Co zapisovati do obecních kronik. Časopis »Od Horácka k Podýjí«, roč. III.

Za tím účelem má býti v každé obci zřízena letopisecká komise a obecním zastupitelstvem ustanoven kronikář, který za přiměřenou odměnu vykonává zápisy do pamětní knihy.

K onomu zákonu o pamětních knihách vydáno bylo nařízení vlády republiky československé ze dne 9. června 1921, Sb. z. a n. č. 211., kterým se provádí zákon o pamětních knihách obecních. Dle něho mají míti již všechny obce v RČS. pamětní knihu, a to od 1. ledna 1922.*)

To se snad také všude již stalo, neboť nad provedením zákona bdí okres. správa politická a okres. škol. inspektor má povinnost při každé školní návštěvě přesvědčiti se o tom, zda v obci se vede řádně pamětní kniha.

Největší obtíže při vedení pamětních knih působila ta okolnost, že mnohým, kteří ustanoveni byli za kronikáře, nebylo zcela jasno, co a jak zapisovati. Proto byly nařízeny výnosem min. škol. a národ. osvěty ze dne 5. pros. 1924 č. 136.603-V. kursy pro obecní kronikáře. Úkolem jejich je, aby kronikáři obecní byli poučeni po stránce praktické a ukázkami zápisů z pamětních knih má tohoto poučení býti docíleno. Úkolu toho podjaly se u nás župní sbor osvětový v Olomouci a okresní sbory osvětové.**)

Účelem pamětní knihy jest, aby zachovány byly zprávy o minulosti pro poučení budoucích pokolení, aby to, co se stalo, nebylo zapomenuto. V knize zaznamenávají se denní události o věci, které je třeba zachovati budoucnosti. Výrazu »denní události« nesmí býti však rozuměno tak, že každý den musí býti něco poznamenáno. Pamětní kniha shromažďuje látku, která má jednou v budoucnosti býti pramenem pro místního dějepisce obce. Má ukázati budoucím pokolením, jak žijeme, nad čím se radujeme, co nás bolí, co myslíme našimi hýbe, co konáme dobrého, v čem chybujeme.

Zařízení pamětní knihy. K řádnému vedení pamětní knihy je potřeba:

1. pamětní knihy,
2. sešitu poznámkového,
3. lístkového rejstříku, který je trojí: a) osobní, b) místní, c) věcný,
4. krabice z lepenky.

1. Při zařizování pamětní knihy platí zásada, aby kniha nebyla příliš veliká a příliš silná. Doporučuje se velikost velikého kvartového formátu, tak řeč. velká čtvrtka v rozměru 23½ krát 32½ cm. Kniha může míti 100—150 listů nelinkovaných, t. j.

*) Několik obcí menších, blízko sebe položených, může míti jednu pamětní knihu; k tomu je potřeba svolení úřadu, který má nad obcí moc dohlédání (okres. správy politické).

***) V Lipníku podal jsem krátké poučení obec. kronikářům 6. ledna 1925 na schůzi lidovýchovných pracovníků okresu lipenského, která uspořádána byla péčí Okres. sboru osvět. v Lipníku. Učinil jsem to ovšem stručně, pokud tehdy čas dovoloval.

200—300 stránek. Je-li kniha silnější, je potom psaní značně obtížné. Papír má být dobré jakosti, poněvadž kniha má vytrvat daleko do budoucnosti. Tomuto požadavku nejlépe hovějí t. zv. ruční papír (hadrový). Kniha musí být sešita nití, nikoliv drátem; ten rezaví, zničí papír a listy vypadají. Vazbu třeba pořídit celokoženou. A potom třeba knihu chovati v pouzdře, které je zhotoveno z lepenky a potaženo plátnem. Na důkladnou pamětní knihu nesmí být litováno většího nákladu. Kronikář v pamětní knize má psát čitelně a úhledně, pokud možno, krasopisně. Užívá inkoustu, který nevybledne za nějakou krátkou dobu. Tomu vyhovuje inkoust řečený »dokumentární« čili »lišinný«.*)

(Pokračování.)

Antonín Sehnal:

Pod fěrtúškem.

V Paršovicích na dvorství č. 9 seděl snad sta let rod Vávříků. Začátkem 19. století byl majitelem Jakub Vávřík. Ten měl dvě dcery a jednoho syna, který byl hrbáček a slabého těla. Tomu Vávřík místa dát nemohl a proto ho dali vyučit krejčím a koupili mu chalupu.

Na dvorství v Paršovicích byly dvě dcery a na dvorství v Símři č. 2. byli dva syni. Udělali »handel«. Vávříkova Anna provdala se do Symře za Antonína Sehnala, mého stařečka z otcovy strany**), a jeho bratr Jan měl se přivenení do Paršovic na dvorství Vávříkovo.

K tomu bylo třeba sepsati »svadební smluvy«, říkalo se také »srokování«. Přijel vrchní ze zámku z Lipníka s písařem, přijel ženich ze Symře se svými svědky.

Starý Vávřík Jakub po smrti své ženy byl teprv nedávno podruhé ženat a vzal si dosti mladou ženu, které ještě nebylo ani 30 let.

Zasedlo se k dubovému stolu mezi okny, v koutě visel velký kříž a kolem obrázky na skle malované: Pohřeb sv. Jenovefy, poslední soud, sv. Jan Nep., sv. Florian, sv. Anna. Mám mnohé z nich viset ve své chalupě na památku na své předky.

Začalo rokování. Trvalo to dlouho, jako za starých časů bývalo zvykem, o každou jalovici, klisnu dlouho se smiouvají. Mladá žena Vávříčka seděla tiše na lavici pod kamny a poslouchala. Když se o všem domluvili, chtěl vrchní přikročiti ku sepsání smluvy.

*) Pamětní knihu nejlépe jest objednat u firmy, která jest na zhotovování pamětních knih zařízena. Odporučuji »Svépomoc«, odbor českosl. podniků tiskařských a vydavatelských v Praze II., Havlíčkovo náměstí.

**) V mém křestním listě je rodokmen tatíčkův takto: Antonín Sehnal, syn Antonína Sehnala, celolánika v Sýmři a manželky Anny, z rodu Jakoba Vávříka, celolánika z Paršovic.

Tu se mladá Vávříčka zvedla, přistoupila ke stolu a poklonivší se řekla: »Vzácní páni! Vy ste na něco zapoměli.« — »A na co?« táže se vrchní. Vávříčka vzala do rukou svůj fěrtúšek, natrásala ním a pravila: »Vy ste zapoměli na ty, co só pod fěrtúškem.« — A vyšla ven.

Páni se na sebe podívali a řekli: »Má pravdu! Tam jich může být ještě několik.«

A bylo!

Starý Vávřík šel po svadbě dceřině s mladou ženou »do věměnky«. A na výměnku byly ještě osmkrát křtiny. Z těch pozdních dětí jedna dcera se vdala na dvorství do Hor. Újezda k Symerskům. To byla matka dvou kanovníků-kněží, preláta dra Jos. Symerského a Mons. dra Antonína Symerského, děkana v Hranicích. — Druhá se vdala na dvorství do Byškovic ke Klvaňům a to byla stařenka slovatného národopisného sběratele, ředitele č. gymnasia v Kyjově Josefa Klvaně. Třetí se vdala na dvorství do Oprostovic k Jančikům, čtvrtá na dvorství do Hor. Něčic ke Klvaňům, to byla stařenka škol. inspektora Ant. Klvaně.

Při té příležitosti vybavují se mně jiné vzpomínky. V Paršovicích byl 30 let farářem úctyhodný a horlivý kněz Libor Novotný. Byl to kněz vlastenecký a nabádal lidi ku čtení knih, získal pro dědictví Sv. Janské v Praze přes 60 údů. Student Jos. Symerský z Hor. Újezda chodíval do Paršovic v prázdniny ku své stařence a navštěvoval far. Novotného, s nímž se důvěrně zpřátelil. Když byl Jos. Symerský r. 1855 vysvěcen na kněze, byl mu primičním kazatelem farář Paršovský Novotný. Za to při druhotinách far. Libora Novotného kázal v Paršovicích r. 1876 Dr. Jos. Symerský, již profesor na bohoslov. fakultě v Olomouci.

Tuším r. 1867 při návštěvě v prázdniny pravil při večeři na faře Dr. Symerský faráři Novotnému: »Proč nevedete matriky po česky?« — Matriky vedly se tenkrát i na českých farách po většině německy. — Far. Novotný odpověděl, že to už tak vede 40 let. Dr. Symerský mu pravil: »Důstojný pane, vy pášete na svých farnicích bezpráví.«

Na druhý den po mši sv. u snídaně řekl far. Novotný: »Pane doktore, já jsem nemohl celou noc spát. Já na svých farnicích bezpráví páchatí nechci.« — A od toho dne vedl matriky česky.

Když farář Libor Novotný r. 1878 zemřel, měl pohřební řeč rovněž Dr. Jos. Symerský a když kostel v Paršovicích 14. srpna 1900 shořel, byl z fondu preláta Symerského na památku jeho matky rozené Vávříkové v obnoveném kostele postaven mramorový hl. oltář.

Jsou to nepatrné episodky, ale myslím, že ani takové věci, týkající se Záhoří, nemají zapadnouti v zapomenutí.

Hynek Špunar:

Jak jeden Valach přišel jako „pán“ z Vídně.

Jednoho chudobného Valacha, který se živil podomním obchodem s »křiváky«, vařečkami a podobnými výrobky, zavál osud do Vídně. Valach nikdy v životě takové moře domů a nádhery neviděl. Hleděl s utajeným dechem z jednoho domu na druhý a uviděl, jak krásná paní s okna na něj rukou kyne a po česky volá, aby šel k ní. Valach nebyl by ji tam ani našel v rozlehlém domě, plném labyrintu chodeb, ale ona jemu vyšla sama vstříc, Laskavě se na něj usmívala a hned jemu řekla, jak se do něho zamilovala, že si ho vezme za manžela. Valach byl svobodný, proto byl příjemně překvapen nenadálou nabídkou krásné, nádherně ustrojené paní. To se ví, že přeochoťně svolil. Paní hned jemu donesla nové panské, černé šaty. Dlouhý frak, klobouk-cylindr tak že byl ihned přeměněný jako nějaký pan rada. Nyní, že si půjdou ke klenotníkovi koupit něco do výbavy. »Ty německy neumíš«, poučovala Valacha, »proto na vše, co já budu pro naši výbavu kupovati, budeš mně přisvědčovat »jo«. Zapamatuješ si to?« »Jo, jo!«, potvrzoval šťastný ženich »dámě svého srdce«. Klenotník byl sama zdvořilost k našemu panstvu. Panička vybírala prsteny, perly a jiné skvosty do velikých peněz a »ženich« jenom blahosklonně ukláněl hlavu a velkodušně přizvukoval: »Jo«. Panička již měla skvosty zabaleny. Řekla klenotníkovi, že okamžitě přijde vyplatit peníze, její muž ji tady počká; odešla. Hodina za hodinou mija, ale paní se nevracela. Klenotník nechtěl »velikého pána«, který zde posud trpělivě čekal, rozhněvotí, proto se po německy zdvořile tázal: »Kde je ta paní?« Ale Valach nerozuměl, jen blahosklonně odpověděl: »Jo«. Marné bylo čekání klenotníkovy — paní nepřicházela a tu k nemalé své zlosti musel doznati, že upadl do rukou rafinované podvodnice. Dal policii pána Valacha zatknouti, která ho udiveného, nic zlého netušícího, vodila po Vídni, aby ji ukázal dům, ve kterém ta paní bydlí. — Ve Vídni nejsou domy jako u nich doma ve Zlámané Lhotě — kterak by on ho poznal? — Chtěj, nechtěj pustili milého Valacha i v nových svatebních šatech z Vídně domů. Ve Zlámané Lhotě nemohli ho ani poznati.

Ze zápisů požárních.

Osek nad Bečvou.

Z nejstarších požárů jsou 2 zaznamenány v cenné pamětní knize obce. Kostel, který stál již počátkem 14. století, byl roku

1424 vypálen. — R. 1780 byl v Oseku lezením v měsíci květnu pluk Rozvadovicův. Pradlena toho pluku vařila 21. května (den nejsv. Trojice) vodu na dvoře čis. 56. Neznámo jak, zapálena byla tato usedlost o 9. hod. ranní a odtud rozšířil se oheň, jenž strávil celý Osek s kostelem a školou, až na faru a 2 domky. — Další požáry: 2. března 1840 shořelo čislo 1, 95, 100 a 102. — 18. srpna 1846 v noci čis. 52, farská stodola. — Roku 1854 shořelo čis. 14 až 24 a 10 stodol. — Roku 1855 čislo 11, 12 a 13. — 26. dubna 1866 čis. 2, 3, 4, 5, 75 a při čis. 76. výměna. Uhořel obecní býk, na čis. 5 kůň a několik kusů hovězího dobytka. Následkem popálení zemřel 1 člověk. — R. 1871 v listopadu shořelo čis. 39 až 49. — R. 1875 stodoly čis. 3 a 5. — 5. dubna 1875 čis. 58 až 67, čis. 64 nevyhořelo, dále 7 stodol od čis. 4 až 10 a uhořel chlapec na čis. 65. — R. 1876 vyhořelo čis. 25, 26, 27 a téhož roku »Hliníky« od čis. 105 až 120. Ohně byly úmyslně založeny. — 13. dubna 1888 vyhořel mlýn »Fodolší«. Uhořel 1 člověk, o němž se praví, že oheň ten založil. — Dne 9. května 1893 shořelo čis. 128, 173. — Roku 1896 čis. 77. — R. 1897 stodola u čis. 47. — R. 1900 stodola u čis. 27. — Dne 1. září 1905 v noci stodola u čis. 14 a 164. Tento požár dal podnět k založení hasičského sboru. — Dne 7. května 1907 dělaly si děti oheň na humně stodoly u čis. 34. Shořela čis. 33, 34, 35 a stodoly u čis. 33 a 34. — 24. května 1907 (večer) kulovitý blesk zapálil čis. 67, jež shořelo i se stodolou. Do toho stavení již dříve dvakrát blesk udeřil. Stojí na vlhké půdě, přitažlivé pro blesk. — 28. října 1908 shořel stoh slámy u dvora. — 31. prosince 1909 zase stoh a 31. prosince 1910 také stoh slámy u dvora. — 16. dubna 1912 vyhořela v noci stodola u čis. 26. — Ohromný požár byl v poledne 29. srpna 1917 v části »Chabrov«. Shořelo 21 čis. Oheň vypukl v čis. 36. Škoda při požáru tomto odhadnuta tehdy na 100.000 K. Vyšetřilo se, že vystěhovalci Židé, o nichž se původně mysli, že byli příčinou požáru, nejsou původci ohně, nýbrž neopatrnost v stavení sousedním, odkud oheň vyšel. — 12. srpna 1921 shořela stodola čis. 63. — 8. ledna 1924 stodola čis. 26 (čin pomsty na starostovi). — Místní sbor dobrov. hasičů založen byl 28. září 1905 na popud místního rodáka, odb. uč. p. Ant. Žúra. (Dle záznamů Frant. Stejskala.)

S. H. Kunovická:

Pověst o kamenu v Bečvě u Teplic.

Kdo jde procházkou z Hranic do Teplic, spatří před starou lípovou alejí po levé straně v horském svahu skalisko se sochou Jana Nepomuckého a pod skaliskem u břehu těsně ležící v Bečvě obrovský balvan, v němž zřetelně se jeví kruh, jako by úmyslně vyrytý, asi velikostí vínku, jaký ku »zdávání« nosí vesnické

nevěsty. K nepatrnému onomu zjevu poutá se zajímavá pověst, vypravovaná na Ústecku, odkudž víněk svatební otíštěný v balvanu dle pověsti té měl býti, a já, slyšíc od své babičky, podávám jí tak, jak mi v paměti utkvěla.

Bylo krásné letní jitro, kdy ozval se v údolí teplickém směrem od vesničky Ústí veselý zpěv a jasot svatebčanů, vezoucích svatební pár ku zdávkám do Hranic.

Vozy plny rozjařených svatebčanů se předjížděly o závod, až na konec zbyl ten nejpěknější povoz, v němž seděla ubledlá nevěsta s myrtovým vínkem v kadeřích. Dívala se jaksi smutně do růžového jitra a každý poznal, že jí cosi trápí, protože se ani neusmála, když tlampač nejpovedenější vtípy vynalézal, aby jí rozveselil.

Když dojel povoz nevěsty před skalisko se sochou Jana Nepomuckého, udrolil se pojednou obrovský a těžký balvan, s rachotem valil se po svahu, přemetl se nad hlavami v dojíždějícím povozu s nevěstou, strhl této s hlavy myrtový víněk a ponechaje ji jako záznakem bez úrazu, dopadl do řeky, kdež se pevně zaryl u břehu. Ani nejsilnější muži jím nemohli pohnouti, aby nalezli myrtový víněk na hlavu ulekané nevěsty.

Bylo následkem této podivné příhody po svatbě, protože ženich, statný mladý sedlák ústecký, nechtěl dříve s nevěstou k oltáři přistoupiti, dokud mu nezjeví upřímně své tajemství, jež rázem pojednou vytušil v podivném smutku své nastávající družky života.

Nevěsta, onemocněla silnou horečkou a v blouznění zjevila, co svíralo její hrud.

Tak vyzvěděl mladý sedlák jméno svého soka, velmi lehkovážného mladíka, syna z velkého statku, který otcovské jmění v kartách probíjel, a v čas svatby kdesi byl na potulkách za dobrodružstvím.

Když dívka ozdravěla, doznala ženichů svému, co se jí přihodilo, a co, nechtíc jeho lásku ztratit, jemu zamlčela.

Ženich odpustil dívce všechno, a brzy znova byla slavena svatba, při níž dle starého zvyku vesnického objevila se nevěsta v hedvábném šátečku, který jí zrovna tak dobře slušel, jako víněk myrtový. Od doby té mnoho let uplynulo, a když břeh Bečvy nátlakem balvanu poněkud povolil, spatřen byl v balvanu otisk vínku myrtového a usouzeno, že stalo se tak na památku této zajímavé příhody o svatbě, protože dle dávné víry lidové má nevěsta svému ženichu všechno o svém žití před svatbou sdělit, aby po svatbě nevzniklo nedorozumění a manželský nesvár.

Možná, že mnozí usmějí se této víře, v níž však přece je mnoho pravdy. Náš pár aspoň byl později nejšťastnějším párem manželským.

Víník, který dívce ublížil, došel prý také zasluženého trestu. Vraceje se jednou z pusté pitky, spadl do Bečvy a vyloven

byl po několika dnech svého zmizení v místech, kde ční z vody onen významný balvan s otiskem myrtového vínku. Nevím, jest-li balvan dosud v místech těch jest . . . Dlouho tomu, co neshlédla jsem místo ono, koho však pověst zajímá, nechtě, jda náhodou kol, se tam podívá. Snad balvan onen s myrtovým vínkem tam nalezne!

František Rozsypal:

Staré pohřebiště sebevrahů.

(Pověst.)

Smolno, jako pohřebiště sebevrahů a odsouzců, bylo známo nejen na panství lipenském, ale též v sousedních i vzdálenějších krajích. Nežádka vídali obyvatelé vesnic okolo Smolna, jak němu směřují kryté kočáry nebo povozy ze vzdálených míst Moravy. Vozkové nebo průvodčí, doptávající se na cestu, sdělili s vesničany účel své cesty zároveň s podrobnostmi. Odtud v paměti vesničanů nabylo Smolno významu ponurého, spojeného s představou strašidel, zlých duchů, tajemných znamení a zjevení, jež děsila ty, kdož tenkrát na Smolno přišli. Tak zachovaly se na Lipensku v ústním podání různé pověsti, vztahující se k Smolnu.

Z Lipníka. Kdesi u Bystřice p. H. sídlil hrabě, známý svým lakomstvím a ziskuchtivostí. V ten čas právě byl rozbořen památný kostel na Hostyně. Holé zdi zůstaly ze svatyně, ostatní vše zničeno a vzalo za své. Ke zbořenému svatyni přijel se podívatí též lakomý hrabě. Neprivábila ho však v ta místa posvátná nálada, v jaké sem putovalo tisíce poutníků z daleka široka, nýbrž myšlenka, zda nezůstalo náhodou v troskách kostela něco cenného, čím by se mohl obohatit. Marně však odhazoval cihly, kameny, darmo rozrýval rumiště, nemohl naléztí ničeho. Jediné, co zůstalo dosti zachovalé, byla kamenná dlažba kostelní. I ta mu přišla vhod. V následující dny přivedl k troskám kostela své služebnictvo a poddané a nařídil jim, aby dlažbu vykopali a odvezli do jeho zámku. Zedníci pak z ní vydělali hraběcí stáje. Potom se hrabě rád chlubil svým hostům, jaké má nádherné konírny. — Brzy však přišel za tuto zjevnou svatokrádež trest boží. Ve stájích začalo strašití, podkoní i čeledínové báli se tam za noci vstoupití. Koně se plašili a tak zdivočeli, že žádný kočí nemohl jich udržeti. To připravilo hraběte o klid. Nikde neměl stání, přepadala ho různá vidění přízraky, až z toho zešlel a kteréhosi rána našli ho oběšeného v té samé nádherně vydlážděné stáji. Všichni v tom viděli prst boží, a dědici hraběte poručili oběšence odvéztí na Smolno, aby měli v zámku pokoj.

Odvezli tedy oběšeného hraběte pozdě v noci ze zámku a na Smolno dojezí za svítání. Na pokraji lesa vykopal hrobař s kočím hrob, mrtvolu zahrabali, obrátili koně, chtějíce rychle odejetí ze smutného místa. Volali na sluhu, který měl hlídání koně, zatím co oni kopali. Sluhy však nebylo a na dlouhé hledání a čekání v lese neměli chuti. Proto vsedli, pokřižovali se a ujížděli, ani se neohlédli.

Zatím sluha Vítek, který byl hlídal koně, zašel hlouběji do lesa, aby si jej lépe prohlédl, neboť miloval les a ve službě hraběcí odkázán byl jenom na pokoje a síně zámecké. Les ve vycházejícím slunci byl vskutku překrásný. Paprsky sluneční, prořezávající se dosti těžce hustými korunami, měnily krápně rosy v třípytné dýmky a probouzely v tichém, mlčícím lese nový život. Pěvci pozdravovali zvučnými melodiemi nový den, zvěř opouštěla úkryty, ubíhala k pramenům, dováděla na mýtinách nebo šla za potravou. Vítek, jsa udiven tímto ránem v horách a lesích, pomyslí si, že obejde kousek krajem modřínového lesa a vrátí se z opačné strany ke koním, jež uvázal ke stromu. Aniž pozoroval, zacházel hloub a hloub a tak se stalo, že zabloudil v mlčícím boru. Nikde stezky, nikde cesty, les, houští, skály, les a les. Když slunce zacházelo, ještě beznadějně bloudil. Není divu, že jej přepadl strach. Stíny houští, pod korunami se rozhostila tma. Ubohý Vítek sotva nohy vlekl, ruce rozdrásány od trní a ostružin. Tu v dálce blýsklo světlo, jak velká svatojanská muška. Jako tonoucí chytá se i stébla, tak Vítek ulpěl očima na neznámém světle a šel za ním, až přišel k malé chýši. Dodal si odvahy a vstoupil. U ohniště stála babka a smažila koblihů. Na stole byly jich plné dvě mísy. Babka, vidouc neznámého a neočekávaného člověka, ulekla se asi stejně jako Vítek byl poděšen a křikla na něj: »Člověče, rychle se ukryjte, jste v nebezpečí! Ukázala mu do kouta za skříň, ustlala mu tam na houních a ještě mu tam hodila i jakousi perinu. — Hned nato se otevřely dvěře chatrče a do jizby se vhrnul houf oběšenců. Každý z nich nesl nějaký dřevěný nástroj. Posledním z nich byl lakomý hrabě, kterého ráno sluhové zahrabali. Oběšenci sedli k večeři a první z nich — asi nejstarší — vzkřikl: »Tady není všechno v pořádku, čichám člověčinu.« Vítek ještě zmíral úzkostí, co bude následovat, ale v tom zaslechl hraběcí hlas: »Vítku, pojď sem a neboj se!« Rozkaz tento zněl tak rozhodně, že Vítek se neodvážil odporovat, vstal a šel k hraběti. Ten mu pokynul, aby usedl s nimi. Jakkoliv měl Vítek hlad, přece mu nechutnalo v této společnosti umrlců. Po večeři, při níž oběšenci mlčeli, odevzdal hrabě Vítkovi balík a psaní se vzkazem, aby to doručil hraběnce. — Potom se oběšenci vytratili z chatrče a Vítek, unaven jsa celodenním blouděním, lehl si do kouta a spal tvrdě až do rána. Dojmy, prožité večer, byly však tak mocné, že se mu celý ten hrůzný děj opakoval ve snu. Křičel úzkostí ze sna a když

se ráno probudil, nahmatal pod hlavou špalek a viděl kolem sebe zase vysoký, mlčící les. Tak byl rád, že vše bylo jen děsivým snem. Ale pohlédl za špalek a uviděl na zemi psaní a balík, což mu živě připomínalo skutečnost včerejšího večera.

Zase šel lesem, dostal se náhodou na cestu, která jej zavedla do vesnice. Z ní pak již snadno dobral se na zámek paní své. To bylo nějakého vyptávání. Každému a několikrát od počátku do konce musil vyprávěti, co prožil na Smolně. Paní odevzdal Vítek psaní a balík. Celá se třesouc otevřela hraběnka poslední vzkaz svého chotě. Hrabě-oběšenec psal, aby se za něho nikdo nemodlil, že tolik napáchal zla, že každá prosba zaň je marna. Rozvázavši balík, hraběnka našla v něm kousky hada a na místo koblihů — koňský trus. Od té doby vedla paní hraběnka své synky a vnuky k lepšímu životu, pečlivě je vychovávala, učila je dobrým ctnostem, vzdalujíc je nepravostí a zejména lakomství, aby nehřešili a nevzali takové odplaty, jako nebožtík pan hrabě.

D r o b n é z p r á v y .

Rozčítadla z Pavlovic.

Co blahých vzpomínek táhne hlavou na zlaté, krásné dětství. Ještě v mém dětství prováděli jsme různé hry. Časy se změnily. Dnes staré hry naší mládeže ustoupily novým vymoženostem doby: Kopané atd. — Zaznamenávám v Z. Kronice rozčítadla převzatá od našich pradědečků, kterými jsme se při svých hrách rozčítávali:

1. Svítí, svítí lampička, u svatého Františka, až vysvítí bude den, na koho to slovo padne, ten musí jít ven.

2. Jedna matka zlá, troje děti má, jedno chodí do školy, druhý šije bačkory, třetí sedí na kamínku, má housličky na ramínku. Hrá, hrá, hrá, vody sobě nabírá.

3. Had leze vedle meze, sbírá sobě medu, přišla k němu veverečka: »Já tě tam zavedu.« — »Nepotřeba vodití, však já umím chodití.«

H. Špunar.

O ohnivém psu.

(Pověst z Veselíčka.)

Před dávnými časy, kdy ještě se v Mlýnci u Veselíčka mlelo, povídali si lidé, že tam straší. Jednou, bylo to k večeru, když z Oseka šel na Veselíčko jakýsi cizinec. Když už přicházel ku Mlýnci, vidí, kterak kousek dál od něho je v zemi jakási jáma, z níž vycházela ohnivě-červená zář. Když přišel blíže, uviděl v ní sedětí ohromného ohnivého psa s příšerně zářícíma očima. Hrůzou jakoby zkameněl, nemohl se, z místa ani hnouti.

Konečně přece se vzpamatoval a dal se na útěk. Ale ohnivý pes, jak jej zahlédl, ihned pustil se za ním. Když cizinec viděl, že pes za ním utíká, dal se ještě do většího běhu, co mu nohy stačily. Konečně doběhl k první chalupě k Veselíčku a prudce zabouřil na okno. Tam právě seděly ženy na besedě a předly. Když uslyšely, že někdo tluče na okno, vyběhly všechny ven. Uviděly ohnivou zář, která se čím dále tím více menšila, až úplně zmizela. — Ráno, když veselští občané šli do kostela do Oseka, našli u Mlýnce roztrhané a strašně zohavené lidské tělo. Na pokřik sběhlo se několik srdnatých mužů, kteří mrtvolu odnesli. — Lidé ještě si dlouho o tom vypravovali, zvláště v zimě při draní peří. Proto dračky, když se pozdě večer rozcházejí domů, každá bojí se sama jítí.

Z humoru našeho lidu.

Čistotná: Stojte hrnky do pondělka — až vás umyje maměnka. — Nač bych já jich umývala, — však jich kočka oblízala.

Neučesaný: Kohouti jej česali.

S kým není možno se domluvit: S tebou mluvit a s kozou se modlit je jedno.

Spí-li pacholek po prohýřené noci ráno: Je v kopřivách.

Uzavírají-li malí lidé snatek: Jejich děti budou mlátit v de-
vatero v peci.

Řezník volá: Máte něco na maso? — Odpověď: Kastrol.

Nepřející: Přeje mu od slípky kromě vejce všechno.

O nemocném, jehož nemoc není vážná: Jak mu nebude hůř, bude mu těžko umírat.

Šilhavý: Hledí císařovi z kraja.

Šelma: Je dobrý čerty trávit.

Utečenec: Dal do Prštíc.

Utěkl-li pacholek hospodáři: Zvil hrách.

Kdo bez příčiny se směje: Směje se holým zubům, že mu neobrostly.

Lenivý: Do práce jako kat, k jídlu aby ho palicou honil.

Špatná kuchařka: Uvaří pro dva, co lezou pod vráta (pes a kočka).

Nevšímavý: Budiž k ničemu a dej pozor na nic.

Loudavý: Poslat ho pro smrt.

Děvče, které při muzice netančilo: Tancovala s Janem Stojanovým a Jurou Koutovým. (Stála v koutě.)

Na přání při jídle: Rač Pán Bůh žehnat. — Odpověď: Ne-
dáme se odehnat.

Dříve: Sedávej panenka v koutě, jsi-li ctnostná, najdou tě.

Nyní: Sedávej panenka na rohu, chytej chlapce za nohu.

J. B.

Za vydávání a redakci odpovídá Ant. Fröhlich, učitel v Dol. Újezdě u Lipníka n. B.

Tisk J. Slováka, Kroměříž.

REDAKCE DOŠLO:

Časopis Matice moravské. Redaktorové: B. Navrátil a St. Souček. Ročník dvacátý devátý. V Brně 1925. Nákladem Matice moravské.

Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Roč. XXXVII., čís. 1—4, rok 1926; pošt. č. 137/140. V Olomouci 1926. Nákladem Vlasteneckého spolku musejního.

Loutková divadla k oslavám Tylovým provedou jeho »Tři hry pro loutky«, jež vydány ve snadné loutkařské úpravě; jest to »Tvrdohlavá žena«, pohádková hra s Krakonošem, dále »Brunevík, kníže české« a »Paličova dcera«. V knize jest promluva o Tylovi pro loutková divadla od Dr. Jindř. Veselého a režisérské poznámky od akad. malíře Víta Skály. Úhledný svažeček dodá tiskárna »Loutkáře« v Choceň.

Zpravodaj z Kézbybyl. Ročník IV. Vychází měsíčně vyjma prázdnin. Administrace Břevnov 30. Předplácí se ročně 10 Kč. Redaktor Dr. Alex. Sommer-Bátek, Břevnov 30.

Úher. Kritická revue věnovaná literatuře pro mládež. Ústř. orgán společnosti přátel literatury pro mládež v republice československé. Vydavatel a redaktor Ot. Svoboda, okr. školní inspektor v Pardubicích. Ročník XIV., 12 čísel 16 Kč. Vřele doporučujeme.

*

Jak přibývá nových časopisů v ČSR. Od 1. ledna 1926 do konce května přibylo v Československu celkem 90 nových časopisů, z nichž jedna šestina připadá na časopisy německé. Přesný jich popis s uvedením všech potřebných dat obsažen je v časopise »ARGUS« (Smíchov, Smetanova 2), ve kterém budou i další nové časopisy postupně popisovány a uveřejněny. — Časopis »Argus« mimo to přináší stručné výtahy důležitých současných článků národohospodářských, zemědělských, technických, lékařských, věd přírodních a pod., dále přehled referátů divadelních, koncertních a výstavních. — Je to nezbytná přehledná revue pro každého inteligenta. Předpl. na 1/2 roku 25 Kč. — Red. a adm. Smíchov, Smetanova 2.

*

KNIHAR JOS. SOUČEK

v Lipníku (v domě Okresní záložny)

provádí veškeré práce knihařské vkusně, pevně
a co nejlevněji.

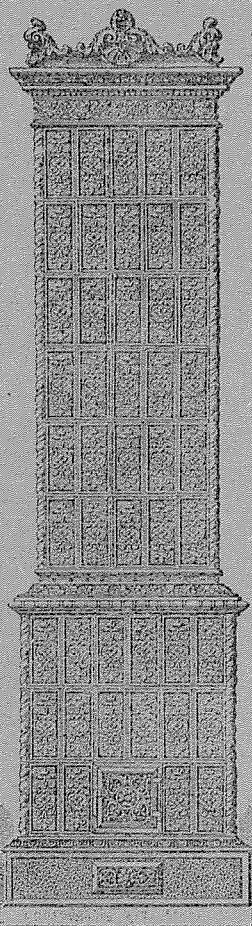
Kamna, (flisny), sporáky, krby, obkladačky

od nejjednoduššího do nejjemnějšího
provedení dodá a provádí

SPECIELNÍ ZÁVOD KAMNAŘSKÝ JOSEF KREJČÍŘ V LIPNÍKU N. B.

LOUČSKÁ ULICE ČÍS. 227.

FILIÁLNÍ SKLAD V PŘEROVĚ,
VELKÁ DLÁŽKA Č. 62.

Provádí stavby a přestavby
veškerých druhů kamen, pe-
kárek, samočinné teplo-
vodné zařízení do sporáků,
obklady stěn, koupacích van,
koupelen, schodišť, dílen,
pecí, fasád atd.

Práce rychlá
a trvanlivá. — Ceny
levné.

